

بررسی میزان بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه تبریز و عوامل مرتبط با آن

حسین بنی فاطمه*، استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه تبریز
زهرة رسولی، مدرس دانشگاه تبریز

چکیده:

امروزه جامعه ما با فقدان تدریجی معانی یا جایگزینی آنها مواجه است. یک بعد از جدائی افراد از نظام اجتماعی به واسطه همین بی معنایی اجتماعی تعریف شده است و بخشی از بزهکاری، سرخوردگی، پوچ گرائی، مصرف انواع قرص‌های روان گردان و مخدر، عدم گرایش به کار، عدم تمایل به تحصیل و .... به سبب همین بی معنایی است. روش تحقیق مورد استفاده این پژوهش پیمایشی و شیوه تحقیق همبستگی است. جامعه آماری این طرح کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی و دانشجویان وردی ۸۲ کارشناسی دانشگاه تبریز هستند. نتیجه حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان دهنده وجود رابطه معنی دار بین متغیرهای اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی به عنوان متغیرهای مستقل و بیگانگی اجتماعی به عنوان متغیر وابسته تحقیق است. بعلاوه نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چند متغیره تحقیق نشان می‌دهد که در نمونه تحصیلات تکمیلی ۵۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل پژوهش تبیین می‌شود.

واژه‌های کلیدی: بیگانگی اجتماعی، بی قدرتی، بی هنجاری، بی معنایی، انزوای اجتماعی، بیگانگی فرهنگی.

مقدمه

بیگانگی^۱ و ابعاد آن نظیر بی‌قدرتی^۲، بی‌معنایی^۳، بی‌هنجاری^۴، انزوا^۵، تنفر فرهنگی^۶ و تنفر از خود^۷ یکی از پدیده‌های اجتماعی است که در اکثر فرهنگ‌ها به عنوان یک معضل و مسأله اجتماعی شناخته شده است. با وجود این که معرفی اول آن به وسیله هگل و مارکس انجام گرفته؛ ولی این مفهوم در روش‌های مختلفی تعریف شده است که نگرش‌های مختلف محققانی را که این مفهوم را مورد مطالعه قرار داده‌اند منعکس می‌کند. تحقیقات مربوط به بیگانگی در طول سال‌های دهه ۱۹۷۰ به اوج خودش رسیده است و توجه به آن در سالهای اخیر رو به افول بوده است و بسیاری آن را به خاطر کاربرد این مفهوم در محدوده بسیار وسیعی که برای شرح و توصیف هر نوع رفتار انحرافی در محدوده ظهور و جلوه سیاسی - روان‌شناختی به کار می‌رود، مورد انتقاد قرار می‌دهند. با وجود این توجه زیادی بر رفتارهای خارجی جوانان مانند مصرف مواد مخدر، فرار از مدرسه، بزهکاری و خودکشی وجود داشته است و آن نیز وابسته به مشکلاتی مانند پایین بودن عزت نفس، پریشانی روان‌شناختی و افسردگی بوده است (Lacourse, 2003:639).

نتایج مطالعه احمدی (۱۳۷۲) بر روی دانشجویان دانشگاه شیراز نشان داده است که حدود ۵۵٪ دانشجویان احساس حقارت، ۳۹٪ احساس عدم اعتماد به نفس، ۱۱٪

احساس تنهایی شدید، ۲۱٪ کمبود محبت و ۶٪ احساس پوچی و ناامیدی داشتند. تجزیه و تحلیل شرایط موجود ایران، نشان دهنده ناهمسازی‌ها، از هم پاشیدگی‌ها و جدایی‌هایی است که در چند دهه اخیر رشد نموده‌اند. مطالعات اکتشافی محقق و با توجه به نتایج اخیر نشان می‌دهد که میزان تعهد اجتماعی کنشگران در سطح پایینی است، میزان اعتنایی اجتماعی در سطح بالایی ارزیابی می‌شود. بسیاری از جوانان ما به پاداش‌های فرهنگی جامعه ارزش لازم را قائل نیستند و براحتی از فرهنگ‌های دیگر الگو می‌گیرند. این موارد همه نمایانگر ظهور نوع خاصی از بیگانگی است، بیگانگی که ناظر بر جدائی فرد از نظام اجتماعی است. با توجه به شیوع چنین مسائلی در میان دانشجویان، و وابستگی نسبه نزدیک احساس بیگانگی با متغیرهای فرهنگی، اجتماعی و مذهبی، امید است نتایج این قبیل مطالعات بتواند راه را برای مسئولین دانشگاه‌ها به منظور برنامه ریزی‌های دقیق هموار سازد و در راستای افزایش عملکرد آموزشی و تحصیلی آنان مؤثر واقع شود. در این پژوهش نیز سعی بر این است که ضمن مروری مجمل بر تاریخچه بیگانگی و ارائه تعاریف مفهومی از آن، علل، موضوعات و اشکال بیگانگی را در دیدگاه‌های مختلف بیان کرده و آراء برخی از جامعه‌شناسان و روانشناسان اجتماعی را در باب این مفهوم تشریح نموده و عوامل مؤثر و مرتبط با بیگانگی اجتماعی را نیز معین کرد. با توجه به مطالب مطرح شده، سؤال عمده تحقیق حاضر به این صورت بیان می‌شود که میزان بیگانگی اجتماعی در

بین دانشجویان دانشگاه تبریز چه اندازه است؟

1. Alienation
2. Powerlessness
3. Meaninglessness
4. Normlessness
5. Isolation
6. Cultural estrangement
7. Self estrangement

اهداف تحقیق

- تعیین رابطه بین اعتماد اجتماعی^۱ و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان
- تعیین رابطه بین اثربخشی اجتماعی^۲ و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان
- تعیین رابطه بین رضایت اجتماعی^۳ و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان
- تعیین رابطه بین میزان دینداری^۴ و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان
- مشخص کردن رابطه بین میزان بیگانگی اجتماعی و متغیرهای زمینه ای
- تعیین میزان اثرگذاری هر یک از متغیرهای مستقل بر بیگانگی اجتماعی
- مشخص کردن تفاوت بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی و کارشناسی بر حسب میزان بیگانگی

چارچوب نظری تحقیق

نظریه‌های کلان درباره بیگانگی، اساس دیدگاه خود را بر این اختصاص داده بودند که وجود پدیده بیگانگی در یک جامعه منجر به نمودهای گوناگون رفتارهای بیگانه وار نظیر بی قدرتی، انزوا، تنفر فرهنگی و ... خواهد شد که در این مبحث ریشه‌های فکری این پدیده توسط مارکس، هگل، وبر، زیمل، دورکیم، لوکاس و دیگران پایه ریزی شده است. ساتسول^۵ معتقد به این است که هر

چقدر سن افراد پایین تر بیگانگی در بین افراد بیشتر است و همچنین هر چقدر که افراد نسبت به موضوع‌های اجتماعی - سیاسی بدبین تر باشند؛ بیگانگی نسبت به آن موضوعات نیز بیشتر می‌شود (Southwell, 2003:101).

ملوین سیمن^۶ با دیدگاه روانشناختی نسبت به بیگانگی نگرسته است و اساس دیدگاهش مبتنی بر شش مؤلفه بی قدرتی، بی معنایی، بی هنجاری، تنفر فرهنگی، تنفر از خود و انزوای اجتماعی استوار است. لازم به ذکر است که مؤلفه‌های این نظریه پرداز به عنوان مبنای این تحقیق است (Seeman, 1966:353).

مک دیل و ریدلی^۷ بیگانگی را با سطح وضعیت اقتصادی - اجتماعی در ارتباط دانسته است، به این صورت که هر چقدر سطح پایگاه اقتصادی - اجتماعی افراد پایین تر، میزان اثربخشی در بین افراد کمتر و هر چقدر که احساس اثربخشی اجتماعی کمتر، احساس بیگانگی در بین افراد بیشتر است (McDill and Ridley, 1962:206).

گوتربوک و لاندن^۸ به ارتباط بین احساس اثربخشی اجتماعی و اعتماد از یک طرف و احساس بیگانگی اجتماعی از طرف دیگر می‌پردازد و کاهش در میزان هر کدام از مؤلفه‌ها را مرتبط با ظهور پدیده بیگانگی اجتماعی افراد می‌پندارد (Guterbock and London, 1983:440).

6. Seeman
7. McDill and Ridley
8. Guterbock and London

1. Social trust
2. Social efficacy
3. Social satisfaction
4. Religiosity
5. Southwell

عنوان نارضایتی تلقی می‌کند. به نظر وی بیگانگی افراد نسبت به مسائل اجتماعی تحت تأثیر میزان رضایت اجتماعی است (Friedenberg, 1983:101).

استارک و بین بریج^۸ معتقدند که علم قادر نیست که وجود بشر را معنادار سازد. از نظر مردم تنها خداوند است که می‌تواند چنین کارهایی را انجام دهد و یادآور می‌شوند که در برابر بی‌عدالتی شدید، رنج و مرگ گریزناپذیر، زندگی تهدید به بی‌معنایی می‌شود (همیلتون، ۱۳۷۷: ۳۲۴).

برگر^۹ به عنوان یک جامعه‌شناس دینی معتقد است: دین در طول زمان از بین نرفته و نخواهد رفت و این به خاطر کارکرد معنادهی است که دین همیشه آن را به عهده داشته (Beckford, 1992:91).

یونگ^{۱۰}، ویلسون^{۱۱} نیز میزان دینداری پایین را عامل بی‌معنایی افراد معرفی کرده و افزایش بی‌معنایی را نیز منجر به میزان بیگانگی بیان می‌کنند (همیلتون، ۱۳۷۷: ۳۲۴).

ارائه مدل تحلیلی تحقیق با توجه به پیشینه

تجربی، پیشینه نظری و فرضیه‌های تحقیق

بعد از ارائه چارچوب نظری در جمع بندی و به عنوان مدل تحلیلی تحقیق بهتر است، بیان شود که در این طرح جهت معرف سازی شاخص بیگانگی اجتماعی از نظریه ملوین سیمن، از دیدگاه هوارد راس در زمینه اتصال

وایزبرگ^۱ و اینگلهارت^۲ نیز ارتباط احساس اثربخشی پایین و نارضایتی اجتماعی افراد را با بیگانگی اجتماعی مطرح کرده‌اند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۸).

کاترین راس^۳ و همکارانش یکی از عوامل مرتبط با بیگانگی را اعتماد اجتماعی پایین در جامعه معرفی کرده‌اند (Ross and etal, 2001:569).

به نظر زتومکا^۴ اعتماد اجتماعی پایین در یک جامعه منجر به انزوا و دوری اعضای جامعه از همدیگر شده و میزان بیگانگی اجتماعی را افزایش می‌دهد (Szetompka, 1999:103).

گامبتا^۵ معتقد است همکاری به میزان فراوانی به اعتماد نیازمند است و اگر بی‌اعتمادی در جامعه وجود داشته باشد همکاری در بین افراد با شکست روبه رو شده، بیگانگی اجتماعی را منجر خواهد شد (Gambetta, 2000:220).

باندورا^۶ احساس اثربخشی را به صورت ادراکی از تواناییهای خود در سازماندهی و اجرای فعالیت‌های لازم توصیف می‌کند و میزان اثربخشی پایین را با میزان احساس بی‌قدرتی از یک طرف و با میزان بیگانگی اجتماعی از طرف دیگر ارتباط برقرار می‌کند (Bandura, 1986:390).

فردینرگ^۷ رضایت اجتماعی را با احساس بیگانگی در افراد ارتباط داده و مثبت نبودن نتیجه یک عمل را به

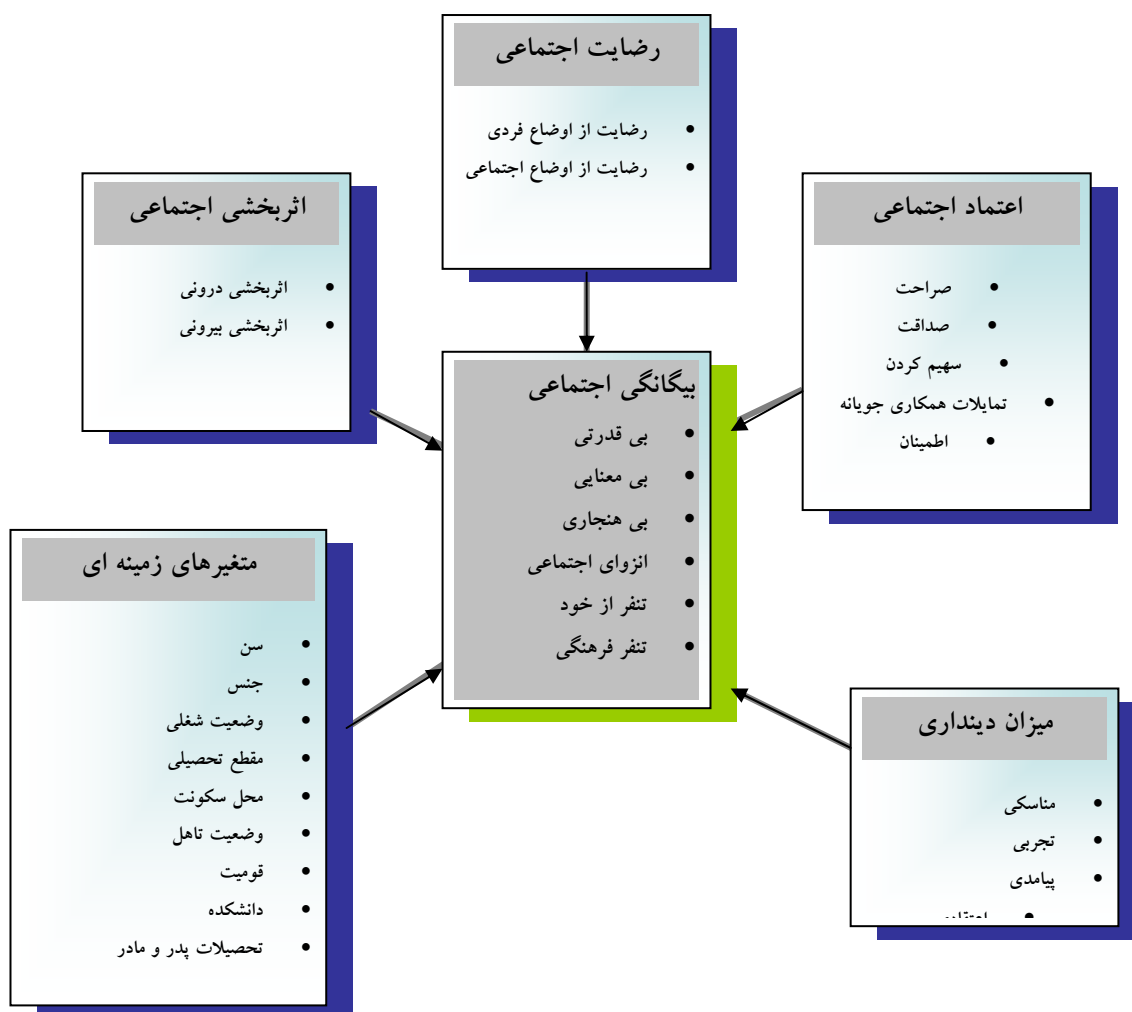
8. Stark & Bain Bridge
9. Berger
10. Young
11. Wilson

1. Weissberg
2. Inghart
3. Ross and etal
4. Szetompka
5. Gambetta
6. Bandura
7. Friedenberg

یکی از متغیرهای زمینه ای قومیت و بیگانگی استفاده شده است. در روابط بین اعتماد و احساس اثربخشی و ارتباط آن‌ها با بیگانگی از دیدگاه گوتربوک و لندن استفاده شده و مؤلفه سازی باندورا در مورد اثربخشی در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. در زمینه رضایت اجتماعی اساس کار بر روی دیدگاه فردینبرگ و در زمینه میزان دینداری نیز بر روی مدل نظری گلاک و استارک است.

فرضیه‌ها

۱. بین اثربخشی اجتماعی و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۲. بین اعتماد اجتماعی و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۳. بین رضایت اجتماعی و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
۴. بین دینداری و میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.

نمودار شماره ۱- مدل تحلیلی تحقیق

روش‌شناسی

این تحقیق از لحاظ معیار اجرایی، تحقیق کاربردی است. از نظر شیوه گردآوری داده‌ها با استفاده از پرسشنامه از پژوهش‌های میدانی به حساب می‌آید. و با توجه به اینکه این تحقیق شامل جمع‌آوری اطلاعات به طور مستقیم از گروهی از افراد است که شامل بیان عقیده و احساس آنهاست؛ از روش پیمایش استفاده شده است. از نظر زمانی نیز، این تحقیق جزو پژوهش‌های مقطعی است. و با توجه به این که محقق هیچ دخل و تصرفی در متغیرهای مستقل انجام نداده است، از این نظر جزو تحقیق‌های پس‌رویدادی به حساب می‌آید. از لحاظ روابط بین متغیرهای و ارزیابی شدت همبستگی از نوع پژوهش‌های همبستگی است.

جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل دانشجویان مقطع کارشناسی ورودی ۸۲ و کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی روزانه دانشگاه تبریز است که بر اساس آمار سال ۸۵-۱۳۸۴ تعداد دانشجویان کارشناسی برابر ۱۷۱۳ و تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی برابر ۱۴۷۹ است. در این تحقیق واحد آماری هر فرد دانشجو در مقطع کارشناسی ورودی ۸۲ و دانشجوی تحصیلات تکمیلی است. برای برآورد حجم نمونه از رابطه نمونه‌گیری زیر استفاده شده است:

تحصیلات تکمیلی

$$n_1 = \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 + t^2 pq} = \frac{1479(1.96)^2(0.31)(0.69)}{1479(0.05)^2 + (1.96)^2(0.31)(0.69)} = 270$$

کارشناسی

$$n_2 = \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 + t^2 pq} = \frac{1713(1.96)^2(0.48)(0.52)}{1713(0.05)^2 + (1.96)^2(0.48)(0.52)} = 314$$

تعریف مفاهیم و متغیرها

اولیور^۱ رضایت را یک وضعیت روان‌شناختی تعریف می‌کند که با ارزیابی و انتظار هر فرد نسبت به موضوع خاصی مرتبط است. عناصر کلیدی این تعریف شامل ارزیابی، وضعی روان‌شناختی و واکنش عاطفی فرد است (Millan, 2004:534).

رضایت از اوضاع فردی حاکی از نگرش فرد نسبت به وضع زندگی فردی خود است. به عبارتی این نوع از رضایت به میزان رضایت و یا نارضایتی فرد نسبت به سلامت فردی، وضع مالی، شانس و اقبال، وضعیت مسکن، محل سکونت، جو خانوادگی و ... او وابسته است. رضایت از اوضاع اجتماعی نیز مبنای نگرش نسبت به محیط اجتماعی است که با سایر مردم در آن زندگی می‌کند. رضایت از دانشگاه نیز جزوی از رضایت اجتماعی است و نگرش فرد دانشجو نسبت به محیطی است که در آن زندگی علمی و دانشگاهی می‌کند که عبارت است؛ از رضایت از امکانات رفاهی، امکانات آموزشی، وضع مدیریت و امکانات فرهنگی.

پیرس^۲ احساس اثربخشی را حول سه محور نتایج رفتاری (شرکت کردن فرد در انتخابات یا مباحث سیاسی-اجتماعی)، ریشه‌های شخصیتی و همبستگی

1. Oliver
2. Pierce

به اعتقاد جانسون^۳ برای ایجاد ارتباط، فرد باید بتواند فضائی آکنده از اعتماد را ایجاد کند که ترس‌های خود و دیگری را از طرد و دفع شدن کاهش داده و امید به پذیرش، حمایت و تأیید را ارتقا بخشد، اعتماد یک خصیصه شخصیتی ثابت و بلا تغییر نیست. اعتماد جنبه‌ای از روابط است که مداوم در حال تغییر است. در ایجاد و حفظ اعتماد در روابط دوجانبه، کنش‌های هر دو طرف اهمیت زیادی دارد (Johnson, 1993:66).

هر چند که مفهوم اعتماد پیچیده و درک آن دشوار است و بسادگی نمی‌توان عناصر و ابعاد آن را مشخص کرد، جانسون اعتقاد دارد که در یک رابطه مبتنی بر اعتماد (اعتماد کننده و فرد مورد اعتماد) عناصر زیاد وجود دارند. تعریف عملیاتی این متغیر در جدول آورده شده است.

میزان دینداری با توجه به چهار بعد مورد سنجش قرار می‌گیرد. بعد اعتقادی یا باورهای دینی؛ عبارتست از باورهایی که باید پیرامون آن دین، به آن اعتقاد داشته باشند. بعد پیامدی یا آثار دینی، ناظر به اثرات باورها، اعمال، تجارب و دانش دینی بر زندگی روزمره پیروان است. بعد مناسکی یا اعمال دینی، شامل اعمال دینی مشخصی چون عبادت، نماز، شرکت در آیین‌های دینی خاص، روزه گرفتن و ... است که باید پیرامون هر دین آن‌ها را به جا می‌آورند. بعد احساسی یا عواطف دینی، ناظر به عواطف، تصورات و احساسات مربوط به داشتن رابطه با جوهری ربوبی همچون خدا یا واقعیتی غایبی است. از آنجایی که تعریف عملیاتی دینداری ممکن است

اجتماعی مورد کاوش قرار داده است (Pierce, 1971:202).

اثربخشی اجتماعی نیز احساسی است که طی آن فرد یا افراد، مطابق با عمل اجتماعی خود در جامعه به ارزیابی توانایی خود پرداخته و میزان اثرگذاری آن را با به اجراء در آوردن یک عمل مشخص می‌کنند. در این مطالعه احساس اثربخشی با دو مؤلفه اثربخشی درونی^۱ و اثربخشی بیرونی^۲ مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. اثربخشی بیرونی احساسی از باورها و اعتقادات افراد است که از محیط اجتماعی او سرچشمه می‌گیرد و اصل تفاهم را در رابطه بین افراد برای اثرگذاری بر عمل اجتماعی موفقیت آمیز، تحت تأثیر قرار می‌دهد (Shigless, 1981:80).

اثربخشی درونی از تصورات فرد در رابطه با توانایی‌های یا ضعف درونی او اتخاذ می‌شود. در واقع این احساس به انتظار متصور یک فرد در رابطه با توان فردی برای رسیدن به یک نتیجه ارزشمند و موفقیت آمیز مرتبط است (Shigless, 1981:80).

برای سنجش اثربخشی بیرونی از معرف‌های توانایی مردم در درک مسائل اجتماعی، توانایی اثرگذاری آن‌ها بر روی مسائل اجتماعی و کنترل زندگی توسط مردم استفاده شده است. برای اندازه‌گیری این شاخص، از معرف‌های توانایی فرد برای درک مسائل اجتماعی، روبه رو شدن با این مسائل، اثرگذاری و کنترل حوادثی که در محیط پیرامون او رخ می‌دهد، استفاده شده است.

1. Internal Efficacy
2. External Efficacy

3. Johnson

در ادیان مختلف بسیار متفاوت باشد، گلاک و استارک پیشنهاد کردند، برای اصلاح مقیاس عملی دینداری، درباره موضوع التزام دینی تحقیق تطبیقی صورت گیرد. بدین علت در این پژوهش تلاش خواهیم نمود تا مدل گلاک و استارک را با دین اسلام منطبق نماییم (سراج‌زاده، ۱۳۸۰: ۱۰۶).

جدول شماره ۱- تعریف عملیاتی اعتماد اجتماعی

متغیر	شاخص‌ها	معرف‌ها
اعتماد اجتماعی	صراحت	رک بودن، بیان افکار و احساسات
	صداقت	راستگویی، عدم تظاهر
	سهیم کردن	ارائه منابع درسی به دیگران، ارائه منابع مورد نیاز به دیگران، اظهار نظر در حل مشکلات
	تمایلات همکاری جویانه	کمک به دیگران، همکاری با دوستان، امانت وسایل مورد نیاز به دوستان
	اطمینان	پایبند دانستن مردم به قول و قرارها

بیگانگی اجتماعی به وضعیتی اشاره می‌کند که در آن فرد نسبت به فعالیت‌های علمی، دانشگاهی، زندگی، اجتماعی و سیاسی خود بیگانه شده است و با شاخص‌هایی که در جدول شماره ۲ آورده شده است، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد:

جدول شماره ۲- تعریف عملیاتی بیگانگی اجتماعی

متغیر وابسته	شاخص‌ها	معرف‌ها
بیگانگی اجتماعی	احساس بی قدرتی	عدم تسلط بر زندگی، ناتوانی در برابر مشکلات، اعتقاد به تقدیر، عدم مشارکت
	احساس بی هنجاری	عدم رعایت قانون، رعایت قانون به خاطر ترس از مجازات
	احساس انزوای اجتماعی	عدم مشارکت در امور، ترجیح دادن تنهایی، دوری از دوستان
	احساس بی معنایی	احساس بی معنایی نسبت به دنیا، بدبین بودن به آینده، نامشخص بودن آینده شغلی
	احساس بیگانگی از خود	بیزار بودن از خود، احساس عقب بودن از دیگران، خود را قبول نداشتن
	احساس بیگانگی فرهنگی	بیزار بودن از ارزش‌های جامعه، بیزاری از محیط و هنجارهای دانشگاه

تعیین اعتبار ابزار پژوهش و قابلیت اعتماد تحقیق تعریف عملیاتی بیگانگی اجتماعی

در پژوهش حاضر اعتبار گویه‌های پرسشنامه، از طریق روش اعتبار محتوایی از نوع صوری برآورد شده است. یعنی سؤالات پرسشنامه بعد از طراحی در اختیار چندین کارشناس و متخصص علوم اجتماعی قرار گرفته و بعد از گردآوری نظر آن‌ها به عنوان داور پرسشنامه نهایی طراحی گردیده است. همچنین از آزمون تحلیل عاملی نیز

برای سنجش اعتبار پرسشنامه استفاده شده است که نشان دهنده آن است که وسیله اندازه گیری از اعتبار نسبتاً بالایی برخوردار است. قابلیت اعتماد گویه‌های پرسشنامه نیز به تفکیک هر یک از سازه‌ها و متغیرها، با استفاده از تکنیک آلفای کرونباخ برای گویه‌های رتبه ای به دست آمده است که بیانگر قابلیت اعتماد بالای پرسشنامه است. نتایج آزمون تحلیل عاملی و ضریب آلفای هر کدام از متغیرها در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول شماره ۳- نتایج آزمون تحلیل عاملی و ضریب آلفا

عامل	آماره کایزرمایر	سطح معنی داری	آماره تست بار تلت	واریانس تبیین شده	ضریب آلفا
اعتماد اجتماعی	۰/۶۲	۰/۰۰۰	۲۹۴/۳۵	۵۶/۵۷	۰/۷۰
رضایت اجتماعی	۰/۷۱	۰/۰۰۰	۳۶۱/۲۸	۵۴/۰۶	۰/۷۷
اثر بخشی اجتماعی	۰/۷۱	۰/۰۰۰	۲۱۷/۰۰۰	۶۲/۲۷	۰/۷۵
میزان دینداری	۰/۸۵	۰/۰۰۰	۶۲۱/۱۷	۶۵/۵۷	۰/۸۷
بیگانگی اجتماعی	۰/۷۱	۰/۰۰۰	۶۹۳/۷۸	۶۶/۴۲	۰/۸۳

برای سنجش اعتماد اجتماعی از ۱۷ گویه استفاده شده است.

جدول شماره ۴- نتایج تحلیل عاملی متغیر مستقل اعتماد اجتماعی عامل سهیم کردن و اطمینان

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
سهیم کردن	اگر با ایده علمی جانبی آشنا شوم آن را با دوستانم در میان می‌گذارم.	۰/۴۱	۱/۷۱	۴۲/۹۶
	اگر چیزی پرسیدند نباید اظهار نظر کنی؛ زیرا در صورت بروز مشکل تو را مقصر خواهند دانست.	۰/۱۰		
	برخی وقتی مقاله جالبی در اینترنت می‌بینند که مرتبط با پایان‌نامه دوستانشان است از گفتن آن خودداری می‌کنند.	۰/۵۵		
	منابع درسی دکتری و ارشد را در اختیار همکلاسی‌هایم قرار می‌دهم.	۰/۶۵		

۴۴/۴۵	۱/۷۷	<p>۰/۴۹ یکی از آشنایان برای کاری از شما کمک می‌خواهد و شما می‌دانید که هیچوقت نمی‌تواند زحمت شما را جبران کند با وجود این شما به او کمک می‌کنید.</p> <p>۰/۵۷ ایام امتحانات یکی از همکلاسی‌هایتان کتابی از شما به امانت می‌خواهد که به آن نیاز دارید؛ شما کتاب را به او نمی‌دهید.</p> <p>۰/۱۵ تنهایی روی پروژه کار می‌کنم؛ چون حوصله در دسر ندارم.</p> <p>۰/۵۵ از دوستان خواهش کردید که در انجام کاری به شما کمک کنند؛ ولی یکی دیگر از اطرافیان نیز به کمک او نیازمند است؛ پس می‌گویید به کمک او برود.</p>	<p>تمایلات همکاری جویانه</p>
۵۳/۸۲	۱/۶۱	<p>۰/۳۰ نباید رک و پوست‌کنده حرف زد، چون مردم ناراحت می‌شوند.</p> <p>۰/۶۷ به تجربه ثابت شده که نباید اطلاعات زیادی از خودم به دیگران بدهم.</p> <p>۰/۶۴ به نظر برخی انسان نباید عیب‌های خود را مطرح بکند.</p>	<p>صراحت</p>

جدول شماره ۵- نتایج تحلیل عاملی عامل‌های تمایلات همکاری جویانه و صراحت

واریانس تبیین شده	مقادیر ویژه	بار عاملی	گویه‌ها	عامل‌ها
۵۰/۸۱	۱/۵۲	<p>۰/۲۳ هنگام ازدواج هیچ چیز را نباید از طرف مقابل پنهان کرد.</p> <p>۰/۷۱ درباره یکی از همکلاسی‌هایتان برای استخدام تحقیق می‌کنند و شما می‌دانید اگر راستش را بگوئید او را استخدام نخواهند کرد؛ ولی راستش را می‌گویید.</p> <p>۰/۵۷ در جلسه امتحان متوجه تقلب همکلاسی‌هایتان می‌شوید؛ ولی وقتی استاد از شما می‌پرسد، راستش را نمی‌گویید.</p>	<p>صداقت</p>	
۵۰/۰۴	۱/۵	<p>۰/۵۵ یکی از همکلاسی‌هایتان به شما قول می‌دهد که اگر شما جزوه خود را به او بدهید او هم در عوض جزوه خودش را به شما خواهد داد و اطمینان می‌کنید.</p> <p>۰/۳۳ بیشتر دانشجویانی که از من کتاب به امانت می‌برند، یقین دارم که آن را به موقع پس خواهند داد.</p> <p>۰/۵۵ عموماً مردم به قول و قرارهای خود پایبند هستند.</p>	<p>اطمینان</p>	

رضایت اجتماعی

برای ارزیابی این متغیر از ۱۲ گویه استفاده شده است.

جدول شماره ۶- نتایج تحلیل عاملی متغیر مستقل رضایت اجتماعی

عاملها	گویهها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
رضایت از اوضاع فردی	چه حد از زندگی خانوادگی خود راضی هستید؟	۰/۷۶	۳/۰۵	۷۰/۴۸
	چقدر از محله خود راضی هستید؟	۰/۵۵		
	از تسهیلات رفاهی خوبی در خانواده برخوردار هستم.	۰/۷۶		
	چه حد از مسکن خود راضی هستید؟	۰/۷۴		
	چه حد از وضع مالی خود راضی هستید؟	۰/۷۹		
رضایت از اوضاع اجتماعی	چه حد از وضع سلامت خود راضی هستید؟	۰/۶۰	۳/۱۴	۵۲/۴۸
	زندگی در ایران را به هر کشور دیگری ترجیح می‌دهم.	۰/۱۱		
	میزان رضایت شما از امکانات آموزشی دانشگاه چقدر است؟	۰/۵۵		
	چه حد از امکانات فرهنگی دانشگاه راضی هستید؟	۰/۷		
	چه حد از امکانات رفاهی دانشگاه راضی می‌باشید؟	۰/۶۰		
	رضایت شما از مدیریت دانشگاه چقدر است؟	۰/۶۷		
	مسئولان به وعده‌های خود عمل می‌کنند.	۰/۵۰		

اثر بخشی اجتماعی

برای ارزیابی این متغیر از هشت گویه استفاده شده است.

جدول شماره ۷- نتایج تحلیل عاملی متغیر مستقل اثربخشی اجتماعی

عاملها	گویهها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
اثربخشی درونی	من برای ارائه کنفرانس درباره موضوعات دروس تخصصی ام توانایی کافی دارم.	۰/۷۰	۲/۸۱	۵۶/۳۵
	نمی‌توانم با نظر استاد در کلاس درس مخالفت نمایم.	۰/۵۰		
	من قادرم براحتی در کلاس‌های شلوغ و پرجمعیت مطالب علمی خود را طرح و از آن دفاع نمایم.	۰/۶۵		
	با توجه به توانایی‌های علمی ام انتظار دارم که در سطوح عالی تر به ادامه تحصیل بپردازم.	۰/۴۲		
	برای نوشتن یک مقاله تخصصی در مجلات معتبر توانمند می‌بینم.	۰/۵۳		

۷۰/۰۴	۲/۱۰	۰/۶۶	مردم قادر نیستند، نسبت به موضوعات اجتماعی جامعه خود اظهار نظر کنند.	اثر بخشی بیرونی
		۰/۶۷	نقش دانشجویان در مسائل اجتماعی کم‌رنگ است.	
		۰/۷۶	نقش مردم و نظردهی آنها در مورد اوضاع جامعه و مسائل مرتبط با آن به چشم نمی‌خورد.	

میزان دینداری

میزان دینداری نیز از عوامل مرتبط با میزان بیگانگی اجتماعی به حساب می‌آید. برای ارزیابی این متغیر از ۱۷ گویه استفاده شده است.

جدول شماره ۸- نتایج تحلیل عاملی متغیر میزان دینداری عامل‌های اعتقادی و احساسی و پیامدی

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
اعتقادی	من خداوند را همواره حاضر و ناظر بر رفتارم می‌بینم.	۰/۳۷	۲/۳۴	۵۸/۶۸
	روز جزا، بهشت و دوزخ حقیقتی انکار ناپذیر است.	۰/۵۷		
	قرآن کلام خداوند و راهنمای سعادت بشر است.	۰/۸۲		
	مذهب پاس‌خگوی تمام مسائل انسان است.	۰/۵۷		
احساسی	احساس توبه و طلب کمک از خداوند بر جبران گناهان احساسی است که بیشتر وقت‌ها به من دست می‌دهد.	۰/۵۵	۲/۲۱	۵۵/۴۶
	من با ترس از خداوند زنده‌ام.	۰/۴۷		
	بدون اعتقادات دینی زندگی‌ام پوچ و بی‌هدف است.	۰/۶۴		
	من واقعاً حضور نیروهای معنوی و قدرت الهی و امدادهای غیبی را در زندگی‌ام احساس می‌کنم.	۰/۵۴		

جدول شماره ۸- نتایج تحلیل عاملی متغیر میزان دینداری عامل‌های اعتقادی و احساسی و پیامدی

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
پیامدی	تقلب در پرداخت مالیات کار نادرستی است	۰/۵۹	۲/۰۳	۶۷/۷۲
	با پدیده بی حجابی باید با قاطعیت مبارزه کرد.	۰/۶۹		
	اگر لازم باشد برای دفاع از آرمان‌های اسلامی به جنگ خواهم رفت.	۰/۷۴		
مناسکی	تلاوت قرآن	۰/۶۷	۳/۳۷	۵۶/۲۶
	خواندن دعا	۰/۵۰		
	نماز واجب	۰/۵۴		
	نماز مستحب	۰/۶۱		
	شرکت در عزاداری	۰/۵۶		
	زیارت اماکن متبرکه	۰/۴۸		

متغیر وابسته بیگانگی اجتماعی

برای ارزیابی میزان بیگانگی اجتماع از ۲۶ گویه استفاده شده است.

جدول شماره ۹- نتایج تحلیل عاملی عامل‌های بی قدرتی، بی هنجاری و بی معنایی

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
بی قدرتی	احساس می‌کنم، تسلط چندانی بر زندگی خودم ندارم.	۰/۷۴	۲/۲	۶۷/۶۳
	در برخورد با مشکلاتی که هر روز در حال افزایش است، بیش از پیش احساس ناتوانی می‌کنم.	۰/۷۶		
	از دست افرادی مانند من، کاری برای دانشگاه بر نمی‌آید.	۰/۷۹		
	خوشبختی یا بدبختی هر کس دست خود اوست.	۰/۱۹		
	در فعالیتهای سیاسی شرکت نمی‌کنم؛ چون معتقدم تأثیری در بهبود اوضاع سیاسی و اجتماعی ندارد.	۰/۸۸		
بی هنجاری	قانون باید رعایت شود، بدون توجه به این که چه عواقبی برای ما دارد.	۰/۳۷	۱/۳۸	۴۶/۱۱
	افرادی که قوانین را رعایت می‌کنند، تنها به دلیل ترس از مجازات است.	۰/۴۰		
	برای رسیدن به هدف می‌توان دست به هر کاری زد.	۰/۶۰		

ادامه جدول شماره ۹- نتایج تحلیل عاملی عامل‌های بی قدرتی، بی هنجاری و بی معنایی

عامل‌ها	گویه‌ها	بار عاملی	مقادیر ویژه	واریانس تبیین شده
بی معنایی	آینده شغلی دانشجویان مبهم است. آینده جامعه را تیره و تاریک می‌بینم. گاهی احساس می‌کنم که این دنیا معنا و مفهومی ندارد. موکول کردن امور به آینده چندان معقول به نظر نمی‌رسد.	۰/۶۳ ۰/۷۹ ۰/۳۹ ۰/۲۴	۲/۰۷	۵۱/۸۷
انزوای اجتماعی	از اینکه در کنار دوستانم باشم، احساس خوبی دارم. بیشتر اوقات دوست دارم تنها باشم. نمی‌توانم مشکلات خود را با دیگران مطرح کنم. معمولاً در رفع مشکلات دیگران مشارکت می‌کنم.	۰/۴۹ ۰/۴۵ ۰/۳۶ ۰/۳۷	۱/۶۸	۴۲/۰۴
بیگانگی از خود	از شرایط زندگی خود متنفرم. احساس می‌کنم که از دیگران عقب‌تر هستم. خود را انسان مفیدی می‌دانم. من به درد هیچ کاری نمی‌خورم. گاهی اوقات از کارهای مسخره‌ای که انجام می‌دهم؛ از خود بیزار می‌شوم	۰/۶۱ ۰/۶۱ ۰/۵۲ ۰/۶۴ ۰/۲۰	۲/۶۰	۵۲/۰۰
بیگانگی فرهنگی	از خواستگاری سنتی بدم می‌آید. دوست دارم در فعالیت‌های علمی- پژوهشی دانشگاه همکاری کنم. از قرار گرفتن در محیط آموزشی مانند دانشگاه لذت می‌برم. ارزش‌های فرهنگی خودمان را دوست دارم. ارزش‌های جامعه و دانشگاه نوعی فشار و محدودیت بر ما اعمال می‌کنند	۰/۲۹ ۰/۴۴ ۰/۴۶ ۰/۵۴ ۰/۳۳	۲/۰۷	۴۱/۵۱

نتایج تحلیل استنباطی دو متغیره

جنسیت و بیگانگی اجتماعی

برای آزمون رابطه ما بین جنسیت و بیگانگی اجتماعی از آزمون T-Test استفاده شده است. ابتدا تست

لون^۱ انجام گرفت که اگر سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ باشد، برای آزمون t از بخش برابری واریانس‌ها استفاده شود. نتیجه آزمون t جدول ۱۰ با سطح معنی داری بیشتر

1. Leven's test

از ۰/۰۵ نشان می‌دهد که تفاوت معنی داری بین میانگین‌ها در دو گروه کارشناسی و تحصیلات تکمیلی وجود ندارد.

جدول شماره ۱۰- آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی بر حسب جنسیت

سطح معنی داری T	درجه آزادی	آماره T	سطح معنی داری F	یکنواختی واریانس‌ها F	میانگین	تعداد	جنسیت	
۰/۶۳	۳۰۵	۰/۴۸	۰/۲۳	۱/۴۲	۷۹/۰۸	۱۵۷	مرد	بیگانگی (کارشناسی)
					۷۹/۹۱	۱۵۰	زن	
۰/۹۶	۲۷۶	۰/۰۳	۰/۵۳	۰/۳۸	۷۹/۸۱	۱۹۶	مرد	بیگانگی (تکمیلی)
					۷۹/۷۴	۸۲	زن	

داری بین میانگین دو گروه شاغل و بیکار دانشجویان تحصیلات تکمیلی وجود دارد ولی نتایج آزمون درباره دانشجویان کارشناسی معنی دار نیست. نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها در جدول ۱۱ آورده شده است

اشتغال و بیگانگی اجتماعی

برای آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی اجتماعی به تفکیک وضعیت اشتغال با توجه به سطوح اندازه گیری آن‌ها از آزمون t استفاده شده است. نتیجه آزمون t با سطح معنی داری ۰/۰۴ نشان می‌دهد که تفاوت معنی

جدول شماره ۱۱- آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی بر حسب اشتغال

سطح معنی داری T	درجه آزادی	آماره T	سطح معنی داری F	یکنواختی واریانس‌ها F	میانگین	تعداد	اشتغال	
۰/۴۱	۳۰۵	۰/۸۰	۰/۸۵	۰/۰۳	۸۱/۴۸	۳۳	شاغل	بیگانگی (کارشناسی)
					۷۹/۲۵	۲۷۴	بیکار	
* ۰/۰۴	۲۷۶	-۱/۹۷	۰/۷۰	۰/۱۴	۷۷/۱۰	۷۸	شاغل	بیگانگی (تکمیلی)
					۸۰/۸۴	۲۰۰	بیکار	

روستای دانشجویان مقطع کارشناسی وجود دارد؛ ولی نتایج آزمون درباره دانشجویان تحصیلات تکمیلی معنی دار نیست. نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها در جدول ۱۲ آورده شده است.

محل سکونت و بیگانگی اجتماعی

برای آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی اجتماعی به تفکیک محل سکونت از آزمون t استفاده شده است. نتیجه آزمون t با سطح معنی داری ۰/۰۳ نشان می‌دهد که تفاوت معنی داری بین میانگین دو گروه ساکن شهر و

جدول شماره ۱۲- آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی بر حسب محل سکونت

سطح معنی داری T	درجه آزادی	آماره T	سطح معنی داری F	یکنواختی واریانس‌ها F	میانگین	تعداد	سکونت	
* ۰/۰۳	۳۰۲	-۲/۱۰	۰/۰۹	۲/۸۶	۷۹/۰۳	۲۹۱	شهر	بیگانگی (کارشناسی)
					۸۷/۹۲	۱۳	روستا	
۰/۸۱	۲۷۶	-۰/۲۳	۰/۶۸	۰/۱۶	۷۹/۷۳	۲۵۳	شهر	بیگانگی (تکمیلی)
					۸۰/۴۴	۲۵	روستا	

مقطع تحصیلی و بیگانگی اجتماعی

می‌دهد که تفاوت معنی داری بین میانگین دو گروه وجود ندارد. نتایج آزمون تفاوت میانگین‌ها در جدول ۱۳ آورده شده است.

برای آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی اجتماعی به تفکیک مقطع تحصیلی نیز از آزمون t استفاده شده است. نتیجه آزمون t با سطح معنی داری ۰/۸۹ نشان

جدول شماره ۱۳- آزمون تفاوت میانگین میزان بیگانگی بر حسب مقطع تحصیلی

سطح معنی داری T	درجه آزادی	آماره T	سطح معنی داری F	یکنواختی واریانس‌ها F	میانگین	تعداد	مقطع تحصیلی	
۰/۸۹	۵۸۳	-۰/۱۳	۰/۳۸	۰/۷۴	۷۹/۵۵	۳۰۶	کارشناسی	بیگانگی
					۷۹/۷۲	۲۷۹	تکمیلی	

دانشکده محل تحصیل و بیگانگی اجتماعی

توصیفی و پراکنندگی بیگانگی اجتماعی در جدول ۱۴ آورده شده است. برای پی بردن به این نکته که در مقطع کارشناسی کدام یک از دانشکده‌ها در میزان بیگانگی اجتماعی با هم تفاوت دارند از آزمون تعقیبی استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس در جداول ۱۴ و ۱۵ آورده شده است.

برای آزمون رابطه بین میزان بیگانگی در دانشکده‌های مختلف، از تحلیل واریانس استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس نشان دهنده آن است که فقط میانگین بیگانگی اجتماعی بر حسب دانشکده‌های مختلف در مقطع کارشناسی معنی دار است و تفاوت میانگین‌ها در مقطع تحصیلات تکمیلی معنی دار نیست. شاخص‌های

جدول ۱۴- توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر اساس متغیر بیگانگی اجتماعی

آماره عامل	تعداد	میانگین	واریانس	دامنه تغییرات	مینیمم	ماکزیمم
بیگانگی (کارشناسی)	۳۰۷	۷۹/۴۹	۲۲۴/۲۹	۸۳	۴۱	۱۲۴
بیگانگی (تکمیلی)	۲۷۸	۷۹/۷۹	۲۰۳/۴۷	۸۴	۴۲	۱۲۶

جدول شماره ۱۵- تحلیل واریانس متغیر میزان بیگانگی بر حسب دانشکده

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مربعات	میانگین مربعات	آماره F	سطح معنی داری
مقطع کارشناسی	۱۰	۸۰۴۱/۴۲	۸۰۴/۱۴	۳/۹۲	۰/۰۰۰
	۲۹۶	۶۰۵۹۳/۳۰	۲۰۴/۷۰		
	۳۰۶	۶۸۶۳۴/۷۳			
مقطع تحصیلات تکمیلی	۱۰	۱۸۲۴/۵۶	۱۸۲/۴۵	۰/۸۹	۰/۵۴
	۲۶۷	۵۴۵۳۸/۷۴	۲۰۴/۲۶		
	۲۷۷	۵۶۳۶۳/۳۱			

جدول ۱۶- نتایج آزمون تعقیبی LSD متغیر میزان بیگانگی بر حسب دانشکده

متغیر وابسته	آزمون تعقیبی	دانشکده محل تحصیل
بیگانگی اجتماعی (مقطع کارشناسی)	LSD (سطح معنی داری ۵ درصد)	علوم - مکانیک - انسانی - ادبیات - فیزیک
		عمران - مکانیک - انسانی - ادبیات - فیزیک
		علوم - عمران - شیمی - کشاورزی - علوم تربیتی - برق
		شیمی - مکانیک - ادبیات
		انسانی - علوم - عمران
		ادبیات - علوم - عمران - شیمی - کشاورزی - علوم تربیتی - برق - ریاضی

رابطه بین اعتماد اجتماعی و بیگانگی اجتماعی

برای سنجش رابطه بین بیگانگی اجتماعی و متغیر مستقل اعتماد اجتماعی از آزمون همبستگی استفاده شده

جدول بالا بیانگر آن است که دو به دو بین دانشکده

علوم و مکانیک، علوم و انسانی، علوم و ادبیات، علوم و فیزیک و ... رابطه معنی دار وجود دارد.

است. همان‌طور که در جدول ۱۷ آمده است همبستگی معکوس معنی‌داری بین اعتماد و بیگانگی اجتماعی وجود دارد؛ یعنی با بالا رفتن میزان اعتماد اجتماعی میزان بیگانگی اجتماعی کاهش پیدا می‌کند.

جدول شماره ۱۷- آزمون همبستگی بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی و اعتماد اجتماعی

بیگانگی اجتماعی		اعتماد اجتماعی
(تحصیلات تکمیلی)	(کارشناسی)	
ضریب همبستگی -۰/۴۷	ضریب همبستگی -۰/۴۷	
سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰	
فراوانی مشاهدات ۲۷۰	فراوانی مشاهدات ۲۹۳	

استفاده شده است. نتایج آزمون جدول ۱۸ حاکی از آن است که رابطه معکوس معنی‌داری ما بین دو متغیر در دو گروه وجود دارد.

رابطه بین رضایت اجتماعی و بیگانگی اجتماعی

با توجه به این که هر دو متغیر رضایت اجتماعی و بیگانگی در مقیاس فاصله‌ای اندازه‌گیری شده‌اند برای سنجش رابطه ما بین دو متغیر از آزمون همبستگی پیرسون

جدول شماره ۱۸- آزمون همبستگی بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی و رضایت اجتماعی

بیگانگی اجتماعی		رضایت اجتماعی
(تحصیلات تکمیلی)	(کارشناسی)	
ضریب همبستگی -۰/۳۸	ضریب همبستگی -۰/۴۰	
سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰	سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰	
فراوانی مشاهدات ۲۶۳	فراوانی مشاهدات ۳۰۱	

معنی که هر چقدر میزان احساس اثربخشی بالا رود، میزان بیگانگی اجتماعی کاهش می‌یابد. همبستگی در بین دانشجویان کارشناسی نیز ضعیف و معکوس است.

رابطه بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی

با توجه به نتایج جدول ۱۹ همبستگی بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی در حد متوسط و معکوس است به این

جدول شماره ۱۹- آزمون همبستگی بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی و اثربخشی اجتماعی

بیگانگی اجتماعی		
(تحصیلات تکمیلی)	(کارشناسی)	
ضریب همبستگی ۰/۶۰-	ضریب همبستگی ۰/۴۳-	اثربخشی اجتماعی
سطح معنی داری ۰/۰۰۰	سطح معنی داری ۰/۰۰۰	
فراوانی مشاهدات ۲۷۳	فراوانی مشاهدات ۳۰۳	

در بین دانشجویان مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی وجود دارد؛ به این معنی که هر چه میزان دینداری افزایش یابد میزان بیگانگی اجتماعی کاهش می‌یابد.

رابطه بین میزان دینداری و بیگانگی اجتماعی
با توجه به نتایج جدول ۲۰ بین عامل‌های مختلف دینداری و بیگانگی اجتماعی، رابطه ضعیف و معکوسی

جدول شماره ۲۰- آزمون همبستگی بین متغیرهای بیگانگی اجتماعی و میزان دینداری

بیگانگی اجتماعی		
(تحصیلات تکمیلی)	(کارشناسی)	
ضریب همبستگی ۰/۳۷-	ضریب همبستگی ۰/۳۶-	میزان دینداری
سطح معنی داری ۰/۰۰۰	سطح معنی داری ۰/۰۰۰	
فراوانی مشاهدات ۲۶۳	فراوانی مشاهدات ۲۹۵	

اول در T^2 بسیار کمتر از t-test است. به عنوان مزیت دیگر T^2 ، باید بیان کرد که اکثر متغیرها مستقل از هم نیستند و نمی‌توان صفتی یا متغیری را مستقل از متغیرهای دیگر مورد بررسی قرار داد و به عبارتی دیگر نمی‌توان متغیرها را به طور کامل از یکدیگر جدا دانست. بنابراین در متغیرهایی که کوواریانس یا همبستگی آنها مخالف صفر است (بین متغیرها ارتباطی داریم) توصیه می‌شود که از T^2 استفاده گردد. به عبارت دیگر، باید گفت که T^2 علاوه بر واریانس‌ها، کوواریانس‌ها را نیز در مطالعات مد نظر قرار می‌دهد. در t-test کوواریانس یا همبستگی

نتایج تحلیل استنباطی چند متغیره
نتایج آزمون T چند متغیره (T^2 هتلینگ)
برای سنجش تفاوت بین دو گروه تحصیلات تکمیلی و کارشناسی از لحاظ متغیرهای اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی، اثربخشی اجتماعی و میزان بیگانگی اجتماعی از آزمون T^2 هتلینگ استفاده شده است. یکی از جنبه‌های مهم استفاده از آزمون چند متغیره در مقایسه با یک سری آزمون‌های یک متغیره، کنترل میزان خطای نوع اول^۱ است. پس باید بیان کرد که احتمال خطای نوع

1. Type I error

گرفته است. نتایج آزمون به شرح جدول ۲۱ است.

نادیده گرفته می‌شود (مانلی، ۱۳۷۳: ۴۳). محاسبات مربوط به آزمون توسط نرم افزار MATLAB 6.5.1 انجام

جدول شماره ۲۱- آزمون T_H^2 چند متغیره

T_H^2	F معادل	درجه آزادی	F جدول	سطح معنی داری	تائید / رد
۲۶/۵۶	۵/۲۸	۵ و ۶۳۵ (∞)	۳/۳۵	۰/۰۵	تائید

مدل رگرسیونی بیگانگی اجتماعی برای مقطع کارشناسی

در این بخش به تحلیل رگرسیون چند گانه از داده‌ها و روابط بین متغیرها پرداخته شده است. هدف از این تحلیل مشخص نمودن سهم و تأثیر متغیرهای عمده تحقیق در تبیین و پیش بینی تغییرات متغیر وابسته است. جداول شماره ۲۲، ۲۳ و ۲۴ آماره‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره، نتایج تحلیل واریانس و متغیرهایی را که در مدل باقی مانده اند را نشان می‌دهد.

چون آماره محاسبه شده (F معادل T_H^2) بزرگتر از آماره جدول است پس نتیجه گرفته می‌شود، تفاوت معنی داری بین دو گروه کارشناسی و تحصیلات تکمیلی بر اساس پنج متغیر مورد نظر وجود دارد. برای مشخص کردن این نکته که کدام متغیر تفاوت معنی دار را باعث می‌شود، از آزمون‌های پسین استفاده می‌گردد. نتایج این آزمون‌ها بیانگر آن است که این تفاوت ناشی از متغیرهای اثربخشی اجتماعی و رضایت اجتماعی است.

جدول شماره ۲۲- آماره‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره بیگانگی اجتماعی

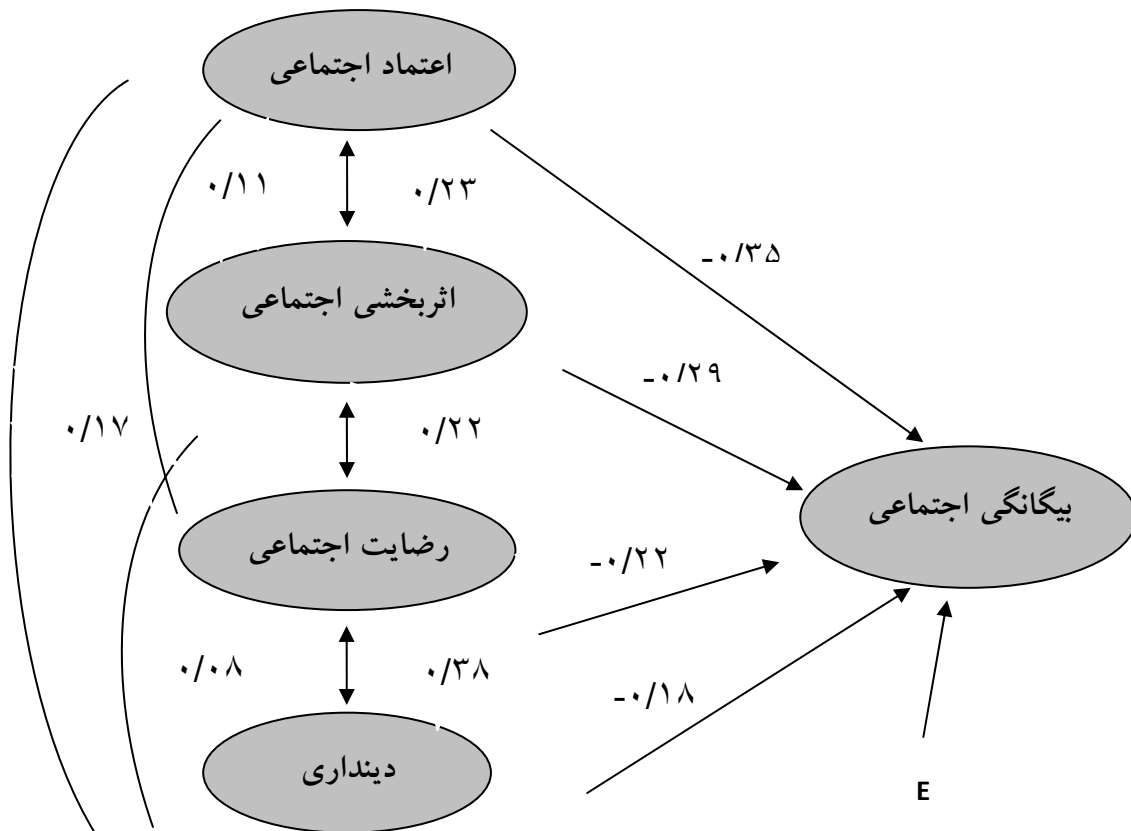
۰/۶۷	ضریب همبستگی چند گانه
۰/۴۵	ضریب تبیین
۰/۴۴	ضریب تبیین تصحیح شده
۱۱/۱۱	اشتباه معیار
۱/۹۹	دوربین واتسون

جدول شماره ۲۳- تحلیل واریانس چند متغیره بیگانگی اجتماعی

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	کمیت F	سطح معنی داری
رگرسیون	۴	۲۹۸۹۰/۲۸	۷۴۷۲/۵۷	۶۰/۴۴	۰/۰۰۰
باقی مانده	۲۸۸	۳۵۶۰۴/۲۹	۱۲۳/۶۲		

را نشان می‌دهد. در این نمودار همچنین ضرایب همبستگی بین متغیرهای مستقل نیز نشان داده شده است.

نمودار ۲ اثرات مستقیم متغیرهای مستقل اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی، اثربخشی اجتماعی و میزان دینداری بر متغیر بیگانگی اجتماعی در مقطع کارشناسی

نمودار شماره ۲- ضرایب مدل رگرسیونی متغیر بیگانگی اجتماعی

جدول شماره ۲۴- متغیرهایی که در مدل باقی مانده اند

متغیر	B (ضریب رگرسیون ناقص)	SE (اشتباه معیار)	Beta (ضریب رگرسیون استاندارد شده)	آماره t	سطح معنی داری
اعتماد اجتماعی	-۰/۶۶	۰/۰۸	-۰/۳۵	-۷/۷۸	۰/۰۰۰
رضایت اجتماعی	-۰/۳۸	۰/۰۸	-۰/۲۲	-۴/۷۶	۰/۰۰۰
اثربخشی اجتماعی	-۰/۶۷	۰/۱	-۰/۲۹	-۶/۳۷	۰/۰۰۰
دینداری	-۰/۲۱	۰/۰۵	-۰/۱۸	-۳/۹۶	۰/۰۰۰

برازش مدل رگرسیونی بیگانگی اجتماعی برای مقطع تحصیلات تکمیلی

در این مدل برای تبیین متغیر بیگانگی اجتماعی ۴ متغیر اصلی (اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی،

اثربخشی اجتماعی و میزان دینداری) باقی مانده در مدل توانسته اند ۰/۵۴٪ از واریانس متغیر بیگانگی اجتماعی را تبیین کنند. نتایج تکمیلی در جداول ۲۵، ۲۶ و ۲۷ ارائه شده است.

جدول شماره ۲۵- آماره‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره بیگانگی اجتماعی

۰/۷۳	ضریب همبستگی چندگانه
۰/۵۴	ضریب تبیین
۰/۵۳	ضریب تبیین تصحیح شده
۹/۷۳	اشتباه معیار
۱/۸۱	دوربین واتسون

جدول شماره ۲۶- تحلیل واریانس چند متغیره بیگانگی اجتماعی

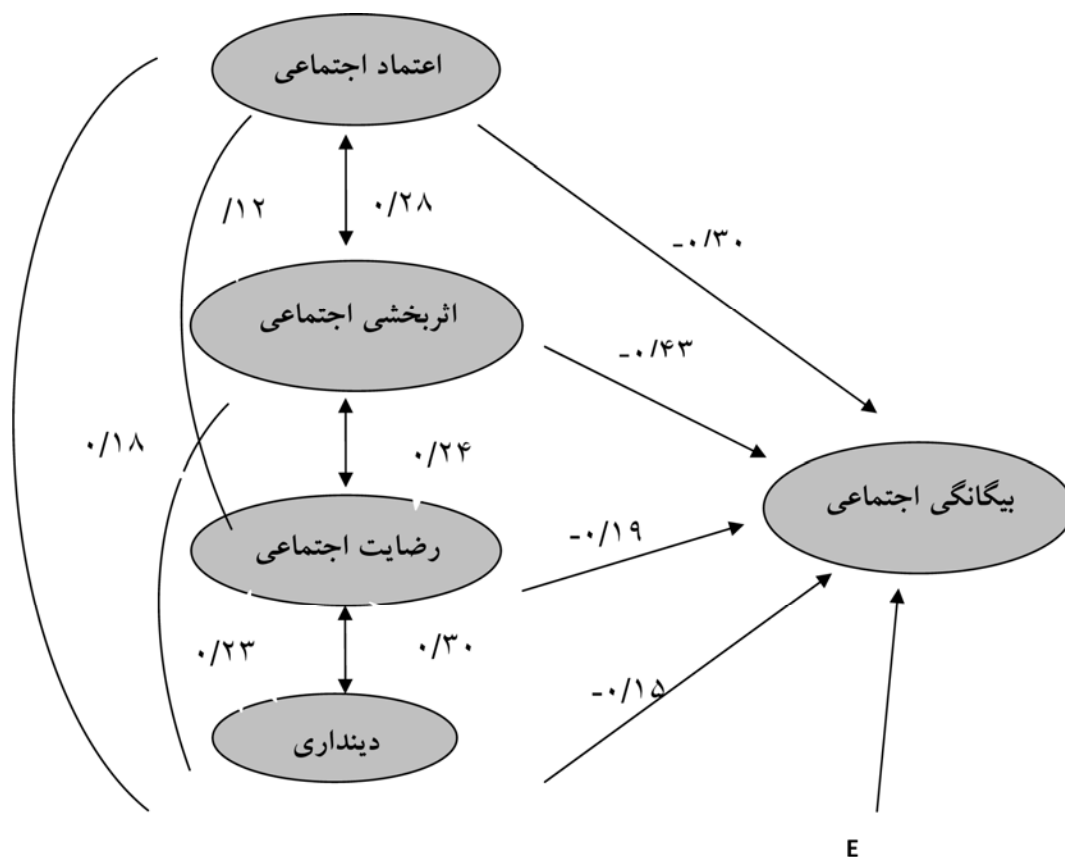
منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	کمیت F	سطح معنی داری
رگرسیون	۴	۲۸۸۴۶/۴۴	۷۲۱۱/۶۱	۷۶/۰۵	۰/۰۰۰
باقی مانده	۲۵۸	۲۴۴۶۴/۷	۹۴/۸۲		

نمودار ۳ اثرات مستقیم متغیرهای مستقل اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی، اثربخشی اجتماعی و میزان دینداری بر متغیر بیگانگی اجتماعی در مقطع تحصیلات

تکمیلی را نشان می‌دهد. در این نمودار همچنین ضرایب همبستگی بین متغیرهای مستقل نیز نشان داده شده است.

جدول شماره ۲۷- متغیرهایی که در مدل باقی مانده اند

متغیر	B (ضریب رگرسیون ناقص)	SE (اشتباه معیار)	Beta (ضریب رگرسیون استاندارد شده)	آماره t	سطح معنی داری
اعتماد اجتماعی	-۰/۴۹	۰/۰۷	-۰/۳۰	-۶/۷۵	۰/۰۰۰
رضایت اجتماعی	-۰/۳۳	۰/۰۷	-۰/۱۹	-۴/۳۹	۰/۰۰۰
اثربخشی اجتماعی	-۱/۱۸	۰/۱۲	-۰/۴۳	-۹/۵۶	۰/۰۰۰
دینداری	-۰/۱۶	۰/۰۴	-۰/۱۵	-۳/۳۶	۰/۰۰۱

نمودار شماره ۳- نمودار ضرایب مدل رگرسیونی متغیر بیگانگی اجتماعی

مشاهده‌هایی که در خوشه‌های مختلف قرار دارند، انجام می‌شود. مزیت این روش این است که از کلیه فواصل موجود بین نقاط خوشه‌ها استفاده می‌شود، نه فقط نزدیکترین یا دورترین فاصله‌ها (مانلی، ۱۳۷۴: ۱۳۶).

همان طور که جدول ۲۸ نشان دهنده آن است می‌توان دانشکده‌های دانشگاه تبریز را بر حسب متغیرهای بیگانگی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی، اثر بخشی اجتماعی و میزان دینداری در مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی به چهار دسته طبقه بندی نمود.

طبقه بندی دانشکده‌ها بر اساس متغیر بیگانگی اجتماعی

برای انجام تحلیل خوشه ای از روش سلسله مراتبی^۱ استفاده شد. در این روش ابتدا، هر مشاهده در یک گروه مجزا قرار می‌گیرد و سپس گروه‌های نزدیک به هم بتدریج ترکیب می‌شود تا در نهایت کلیه مشاهده‌ها در یک گروه واقع شوند. برای تعیین فواصل میان گروه‌ها از روش متوسط فاصله میان گروهی^۲ استفاده شد. ترکیب خوشه‌ها از کمینه کردن میانگین فاصله بین تمام زوج

1. Hierarchic
2. Average Linkage Between Group

جدول شماره ۲۸- طبقه بندی دانشکده‌ها بر اساس متغیرهای مستقل و وابسته

طبقه	دانشکده (کارشناسی)	دانشکده (تحصیلات تکمیلی)
۱	کشاورزی- برق- ریاضی- شیمی- علوم تربیتی- عمران	علوم- ادبیات- شیمی- کشاورزی
۲	علوم	عمران- مکانیک- ریاضی
۳	مکانیک- فیزیک- انسانی	علوم تربیتی
۴	ادبیات	انسانی- فیزیک- برق

نتایج نظری تحقیق

ساوتسول معتقد است که هر چقدر سن افراد پایین تر، بیگانگی در بین افراد بیشتر است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که در دانشگاه تبریز رابطه معنی داری بین سن و بیگانگی وجود ندارد. مک دیل و ریدلی بیگانگی را با سطح وضعیت اقتصادی- اجتماعی در ارتباط دانسته است. نتایج تحقیق حاضر نیز مبین رابطه معنی دار بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی است. بدین صورت که هر چقدر که میزان اثربخشی پایین تر، بیگانگی اجتماعی بالاتر است. گوتربوک و لاندن به ارتباط بین اثربخشی و اعتماد از یک طرف و احساس بیگانگی اجتماعی از طرف دیگر می‌پردازد و کاهش در میزان هر کدام از مؤلفه‌ها را مرتبط با ظهور پدیده بیگانگی اجتماعی افراد می‌پندارد. نتایج تحقیق حاضر نشان دهنده رابطه معنی دار بین اعتماد اجتماعی و بیگانگی اجتماعی است و هر چقدر میزان اعتماد اجتماعی پایین تر میزان بیگانگی اجتماعی در بین افراد بالاتر است. وایزبرگ و اینگلهارت نیز با تمرکز روی احساس اثربخشی افراد، آن را در کنار احساس نارضایتی اجتماعی افراد قرار داده و ارتباط آن‌ها را با بیگانگی اجتماعی مطرح کرده اند. همان طور که از نتایج

تحقیق برمی آید، نارضایتی بالا همراه با میزان بیگانگی اجتماعی بالاتری است. کاترین راس و همکارانش، یکی از عوامل مرتبط با بیگانگی را عنصر بی اعتمادی در جامعه معرفی کرده اند. نتایج تحقیق به قبول موقت نظریه کاترس راس نیز منجر می‌شود و نشان دهنده آن است که بی اعتمادی یکی از عوامل مرتبط با بیگانگی اجتماعی است. به نظر زتومکا بی اعتمادی در یک جامعه منجر به انزوا و دوری اعضای جامعه از همدیگر شده و میزان بیگانگی اجتماعی را افزایش می‌دهد. نتایج تحقیق بیانگر رابطه معنی دار بین اعتماد اجتماعی و بیگانگی اجتماعی بوده و تأیید نظریه زتومکا را به همراه دارد. گامبتا معتقد است، همکاری به میزان فراوانی به اعتماد نیازمند است و اگر بی اعتمادی در جامعه وجود داشته باشد؛ همکاری در بین افراد با شکست روبه رو شده و بیگانگی اجتماعی را منجر خواهد شد. همچنین نتایج تحقیق همسو با نظریه گامبتا در رابطه بین اعتماد و بیگانگی است. باندورا میزان اثربخشی پایین را با میزان احساس بی قدرتی از یک طرف و با میزان بیگانگی اجتماعی از طرف دیگر ارتباط برقرار می‌کند. نتایج تحقیق حاضر نیز حاکی از آن است که در هر دو گروه تحصیلات تکمیلی و کارشناسی رابطه

همچنین نتایج تحقیق حاضر حاکی از میزان اعتماد اجتماعی در سطحی متوسط و میزان بیگانگی اجتماعی بالا است. در صورتی که اعتماد اجتماعی حاکم بر جامعه و روابط بین افراد بهبود یابد، میزان بیگانگی اجتماعی نیز کاهش پیدا می‌کند؛ ولی چنانچه بی اعتمادی در بین افراد حاکم باشد، میزان بیگانگی اجتماعی همچنان بالا خواهد بود.

همان طور که نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد، احساس اثربخشی اجتماعی در سطح خیلی پایینی است و آن نیز باعث به وجود آمدن بیگانگی اجتماعی به میزان بالایی است. در شرایطی که احساس اثربخشی افراد بهبود یابد میزان بیگانگی اجتماعی افراد نیز کاهش پیدا می‌کند. ولی در صورتی که افراد احساس اثربخشی پایینی داشته باشند، میزان بیگانگی اجتماعی افراد نیز بالا خواهد بود.

همچنین نتایج تحقیق حاضر حاکی از میزان دینداری در سطحی متوسط و میزان بیگانگی اجتماعی بالا است. در صورتی که میزان دینداری افراد افزایش یابد، میزان بیگانگی اجتماعی نیز کاهش پیدا می‌کند و چنانچه دینداری در بین افراد کاهش یابد میزان بیگانگی اجتماعی همچنان افزایش خواهد یافت.

با توجه به نتایج تحقیق، وجود تفاوت معنی دار بین دو گروه تحصیلات تکمیلی و کارشناسی از لحاظ متغیر دینداری از یک طرف و رابطه معنی دار بین میزان دینداری و بیگانگی اجتماعی از طرف دیگر است، بهتر است در مراتب بالاتر تحصیلی مسئولان دانشگاه برنامه‌هایی ترتیب دهند که دانشجویان با استفاده از مطالب معقول و منطقی شناخت صحیح و مناسبی در مورد دین

معنی داری بین اثربخشی اجتماعی و بیگانگی اجتماعی وجود دارد. فردینبرگ رضایت اجتماعی را با احساس بیگانگی در افراد ارتباط داده و مثبت نبودن نتیجه یک عمل را به عنوان نارضایتی تلقی می‌کند. نتایج تحقیق نیز نشان دهنده آن است که بیگانگی افراد نسبت به مسایل اجتماعی تحت تأثیر همین نارضایتی اجتماعی است. اینگلهارت نارضایتی نسل جدید را نسبت به وضعیت موجود بیان کرده و آن را باعث بیگانگی اجتماعی مطرح می‌کند. نتایج نظری این تحقیق نیز به تأیید نظریه اینگلهارت می‌انجامد. یونگ، ویلسون، برگر، استارک و بین بریج نیز میزان دینداری پایین را عامل بی معنایی افراد معرفی کرده و افزایش بی معنایی را نیز منجر به میزان بیگانگی بیان می‌کنند. نتایج نظری تحقیق حاضر نیز حاکی از رابطه معنی دار بین میزان دینداری و میزان بیگانگی اجتماعی پاسخگویان است.

بحث و بررسی و ارائه پیشنهادات

همان گونه که نتایج تحقیق بیانگر آن است که رضایت اجتماعی پایین تر از متوسط بوده و آن نیز همراه با میزان بیگانگی اجتماعی بالای پاسخگویان است. در صورتی که میزان رضایت افراد از امنیت حاکم بر جامعه، عملکرد مسئولان در قبال مردم، اوضاع تغذیه در دانشگاه، امکانات رفاهی و نحوه مدیریت دانشگاه در سطح مناسبی قرار گیرد میزان بیگانگی اجتماعی افراد نیز کاهش پیدا می‌کند؛ اما در صورتی که افراد نسبت به مسائل ناراضی باشند؛ در این صورت میزان بیگانگی اجتماعی افراد نیز بالا خواهد رفت.

۲- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳). تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی، مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
 ۳- مانلی، بی. اف. جی. (۱۳۷۲). آشنایی با روش‌های آماری چند متغیره، محمد مقدم و دیگران، تبریز: انتشارات پیشتاز علم.

۴- محسنی تبریزی، علیرضا. (۱۳۷۰). «بیگانگی، مفهوم سازی و گروه‌بندی تئوری‌ها در حوزه‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی» نامه علوم اجتماعی، شماره ۲ (تابستان).
 ۵- همیلتون، ملکم. (۱۳۷۷). جامعه‌شناسی دین، محسن ثلاثی، تهران: موسسه انتشاراتی تبیان.

- 6- Bandura, A(1986) Social foundations of thought and action, Englewood Cliffs, NJ: prentice – Hall Inc.
- 7- Beckford, J. A (1992) Religion and Advanced Industrial Societies. New York: Routledge .
- 8- Friedenberg, E(1983) Coming of Age in America, New york: Pantheon Books.
- 9- Gambetta, D (2000) Can we Trust in Gambetta Diego Trust: Making and Breaking Cooperative Relations, Electronic Edition, Department of Sociology, University of Oxford.
- 10- Guterbock, T.M(1983) Race, Political orientation, and Participation: An emprical test of four competing Theories, American Sociological Review, Vol.48, pp: 439-453.
- 11- Mcdill, E.L and Ridley, J.C (1962) Status, Anomia, Political Alienation and Political Participation, American Journal of Sociology, pp: 205- 213.
- 12- Ross, C and Etal(2001) Neighborhood Disadvantage, Powerlessness and the Amplification of Threat : Disorder and Mistrust , American sociological of Review, Vol. 66, pp: 568-591.
- 13- Seeman, M(1966) Status and identity: the problem if inauthenticity, American Sociological Review, Vol.9, pp: 350-373.
- 14- Southwell, P.L(2003) The politics of alienation: novoting and support for third- party candidates among 18-30 year- old, Social science Journal, Vol.40, pp: 99-107.
- 15- Sztompka, p(1999) Trust: A Sociological Theory, cambridge: Cambridge university press.

پیدا کرده و به جای رها کردن گرایش دینی خود، با تغییر قرائت و برداشت خود از دین به باورهای مطلوب و مناسبی از دین دست یابند.

رعایت اصول صداقت، وفای به عهد، عدم تملق از سوی افراد می‌تواند بر میزان اعتماد اجتماعی بیفزاید. به عبارتی بهتر است، جهت کاهش میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان این اصول را رعایت نمایند.

با وجود رابطه معنی دار بین میزان رضایت اجتماعی و بیگانگی اجتماعی به نظر می‌رسد، برقراری امنیت اجتماعی توسط مسئولان، عملکرد مطلوب نهادهای رسمی و مسئولان، اصلاح مدیریت دانشگاه، بهبود امکانات رفاهی و فرهنگی دانشگاه توسط مسئولان دانشگاه گام مؤثری جهت افزایش رضایت اجتماعی و کاهش میزان بیگانگی اجتماعی در بین دانشجویان باشد.

به نظر می‌رسد، استادان دانشگاه با ایجاد فرصت‌هایی جهت امکان ارائه نظر دانشجوی در کلاس درس و ارائه کنفرانس توسط دانشجو، مشارکت دادن دانشجویان در امور دانشگاه توسط مسئولان دانشگاه و همچنین افزایش مشارکت آن‌ها در امور جامعه، باعث کاهش میزان بیگانگی اجتماعی دانشجویان گردد.

منابع

- ۱- احمدی، ج. (۱۳۷۷). «بررسی میزان افسردگی در دانشجویان و دستیاران دانشکده‌های پزشکی و توانبخشی دانشگاه علوم پزشکی شیراز» مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، شماره ۳.